

Téli méhcsaládveszteségek – 2024/2025

Az elmúlt évektől eltérően sokkal nagyobb számban pusztultak el a méhcsaládok az idei téli nyugalmi időszakban. A régi, évtizedekkel ezelőtti maximum 5%-os téli veszteség már jó néhány éve a múlté. Az elmúlt években a 10-20%-os méhcsalád elhullás kezdett megszokottá válni hazánkban. Ez nem az egyes méhészetekben történő veszteség nagyságát jelenti, hanem az országosan betelelt 1,2 millió méhcsaládra vonatkozó szám. Sajnos, idén ez a szám minimum a duplája a „megszokottnál” – 40%-50% téli veszteségről számolhatunk be országosan.

Az OMME elnöksége két alkalommal, először március elején, majd két hét múlva kérte meg a vármegyei méhészeti szaktanácsadókat, hogy mérjék fel a téli veszteségeket. Az első alkalommal arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyi méhcsalád pusztult el, mennyi az oly mértékben legyengült „család”, melyek nagy valószínűséggel el fognak pusztulni az elkövetkező 2-3 hétben és milyen állapotban vannak az áttelelt családok. Ennek, az „első körnek” az eredménye szerint, a családok 29%-a pusztult el, 22%-a pedig annyira legyengült, hogy „semmit sem érnek”. Ez összesen 51%-a a hazai méhállománynak! Az életben maradt méhcsaládok fele átlagosnak jellemezhető, mindössze 10% nevezhető erősnek és 40% gyenge.

Két hét múlva azt kértük, hogy a méhtartás céljának megfelelő csoportokban (hobby, mellékállás, főállás) mérjék fel a szaktanácsadók a téli veszteséget. Csoportonként minimum 10 méhészt kérdezzenek meg. A felmérést összefoglaló eredmény az alábbi táblázatban olvasható.

méhész	átlag családszám	veszteség %	gyenge %	átteleltből a termelő %
főállású	292	18	13	58
mellékállás	112	30	16	48
hobby	34	28	3	61
összesen		25	11	55

Nyilván tudjuk, hogy a felmérés nem minősül reprezentatívnak. Több okból is nehéz teljesen a valóságnak megfelelő képet kapni a téli elhullásról. A méhészek egy része még mindig eltitkolja a saját veszteségeit és igyekszik minél előbb visszaállítani a megszokott családszámot. Akik nem titkolják, ők „hangosak” és egyből „farkast” kiáltanak, azaz eltúlozzák a veszteségeket, elmondásuk szerint szinte mindenki hasonló „cipőben” jár. Ezt azért tartjuk fontosnak leírni, mert nyilván az ágazat számára a korrekt, reális helyzet ismerete a legfontosabb. Ebből a célból mielőbb el kell kezdenünk egy valódi, a hazai méhállomány egészségügyi állapotát, beleértve az áttelelésről is hasznos információt nyújtó monitoring rendszer felállítását.

Nézzük a második-kör eredményeit: kevesebb veszteség jött ki, mint az első körben. 36%-a a betelelt állománynak elpusztult, vagy annyira gyengék voltak, hogy felszámolták a méhészek. Ez kb. 430 ezer méhcsaládot jelent. Az áttelelt állomány kicsit több, mint fele termelő minőségűnek tekinthető. Azonban korántsem biztos, sőt, biztos, hogy nem fog a áttelelt állomány fele, azaz a betelelt állomány ¼-e termelni akácot, hiszen:

1. sokan a jókból (akácra termelő) erősítik a gyengéket azért, hogy ne növekedjen a téli veszteség
2. sokan (különös tekintettel az akácméz rendkívül nyomott piaci helyzetére) szétszedik akácra a családokat, minél előbb, korábban szaporítanak (állatjóléti vállalat miatt)

igyekeznek már májusra annyi petéző anyát (kölyökcsaládot) készíteni, amennyi szükséges)

3. sokan a tavalyi - tavaly előtti alacsony méhcsaládáruk után hirtelen megemelkedett árak miatt értékesítettek az áttelelt családokból. Ők, a biztos árbevételt választva, igyekeznek mielőbb visszaállítani az eredeti méhcsaládszámot, illetve azok, akik vásároltak méheket, ők sem a méztermelés szándékával tették ezt, hanem saját állományukat fogják a vásároltak megosztásával visszaállítani.

Érdekes és fontos megállapítása a felmérésnek, hogy a legnagyobb veszteséget (46%) a mellékállású méhészek szenvedték el. Miért? A válasz sokak számára egyértelmű, ami viszont sokak számára sértő, ráadásul éppen azoknak, akiket érint a veszteség. Míndig is kerestük azt a maximális családszámot, azt a minél nagyobb állomány nagyságot, amit még munka mellett el tudunk látni. Az évek során rájöttünk, hogy mi az az ún. technológiai szűk-keresztmetszet, ami megakadályozta azt, hogy növeljük a családszámot. A teljesség igénye nélkül, kaptártípus- és keretméret váltással, szöktető és méhlefújó használatával, mézház (központi telephely) megépítésével sikerült az évek alatt igen magas méhészenkénti családszámot elérnünk. Sokan azonban nem vették észre (különösen, amíg folyamatosan növelték az állományt, azaz szaporítottak), hogy ma már a méhegészségüggyel kapcsolatos munkák, főleg annak monitoringozása, ellenőrzése a szűk keresztmetszet. Nem a tavaszi fejlesztés, nem az állomány egységesítése, nem a mézelvétel, pláne nem a pergetés a legtöbb munkaidőt igénylő technológiai elem, hanem az atka-fertőzés ellenőrzése, és az atka létszámának gyérítése.

Összesen 825 méhészt kérdeztünk meg, akik összesen 92 500 méhcsaládot tartanak/tartottak. Az ősszel betelelt méhállomány közel 1%-át vizsgáltuk. A főállású méhészek vesztesége lett a vizsgált 3 csoportból a legalacsonyabb (31%). Reálisan gondolkozva ez természetes, hiszen ők a méhekből, a saját méhészetükből élnek, mondhatnánk azt is, hogy ők a „méheikkel” élnek.

Veszteségek valós okait nagyon nehéz megállapítani. Tudjuk, hogy nem egyszerű feladat senkinek sem kimondani, hogy egy adott méhcsalád mitől pusztult el a nyugalmi időszakban. Bármelyik elhullás okául felhozott megállapítást azonnal meg lehet cáfolni. Ez a megállapítás egyedül akkor nem igaz, ha a veszteséget elszenvedő méhész elismeri a saját atkagyérítési technológiájának hiányosságait. Azonban ez ritkán történik meg. A legtöbben saját magunktól független indokokat keresünk, ami lehet, hogy valós, de az is lehet, hogy nem. Az biztos, hogy vannak kisebb területek, ahol egymáshoz közel lévő nagy elhullást produkáló méhészetek valóban külső, az ott méhészkedőktől tényleg független okok miatt szenvedtek veszteséget (pl. mézharmat vagy egy nagy, elhanyagolt, magára hagyott szomszédos méhészet).

Az okok, pontosabban a vélhető okok felsorolása előtt meg kell említeni még egy fontos tény, ami egyértelműen befolyásolja a hazai téli veszteségek okainak feltárását. Ez a tény nem más, mint az, hogy nem csak hazánkban katasztrofális a méhcsaládok téli veszteségének helyzete. A szomszédos Ausztriában, Romániában, Szerbiában is 50%-os a veszteség! Németországban, Lengyelországban 35%-os elhullásról hallani. Az USA-ban az 500 méhcsaládtól nagyobb méhészetek méhcsaládjainak 63%-a elpusztult 2024 év végén. Az első év volt, amikor is nem volt elég méhcsalád a mandula megporzására. Egy valami azonnal leszögezhető: nem igaz az, hogy egyszerre mindenhol a méhészek nagy része elfelejtett volna a Varroa ellen védekezni. Az okokat mindenki keresi, úgy, ahogy mi is. Lássuk. Nem fontossági sorrendben (hiszen nem tudjuk a pontos okokat) történik a felsorolás.

- **Varroa** - 1. túl sok méhcsaládot vállalnak be egyesek - kevés az egy családra jutó munkaidő, atkagyérítésre jutó idő, nem beszélve a károkozó monitoringjáról 2. a tavalyi hosszú, egy hónappal korábban kezdődő szezon kedvezett az atka feldúsulásának (az atkának is több ideje volt a szaporodásra) 3. nem volt olyan intenzív szaporítás a méhészetekben, mint az előző években (az alacsony méz- és méhcsaládár miatt), így nem csökkent az atkaszám a szaporításra elvett fedettfias keretekkel 4. visszafertőzés/fertőződés, sajnos egyre több a magára hagyott méhes 5. szer/hatóanyagrotáció hiánya, sokan „belefutnak” a rezisztenciába
- **Száraz nyár** – 1. virágorhiány – már akácvirágzás után egész nyáron, őszön át tartó csapadékhiány, ami miatt gyengébb, erőtlenebb, rövidebb életű méhegyedek teleltek be 2. helyi szinten megjelenő mézharmat (ha lett volna eső, nincs mézharmat) 3. a csapadékhiány miatt nem a természetes növényfaunáról hordtak nyáron virágpórt a méhek (mert nem voltak vadvirágok), hanem a növényvédőszerrel szennyezett szántóföldi (pl. kukorica) kultúrákról
- **Sokáig tartó ősz, későn jött fagy** 1. néhol sok pohánkát, mustárt, stb. hordtak a méhek, amit nem tudtak beérlelni 2. az elhúzódó fiasítás folyamatosan igénybe veszi a telelésre „szánt” méheket, így azoknak rövidebb lesz a várható élettartama 3. szintén az elhúzódó fiasítás késlelteti a hatékony atka elleni fellépést, illetve tovább károsítja a telelő állományt
- **Alacsony mézár** – 1. sokan akác után már nem nyúltak a fészekhez, nem etettek – sok napraforgómézet bent hagytak, ami önmaga nem lenne baj, de a le/beszűkült fészek (etetés nélkül ráadásul) nem tudott elég mennyiségű méhegyedet biztosítani a télre 2. elmaradtak a szokásos szaporítások (így nem osztódott szét az atka, mint arról korábban írtunk) 3. elhagyott méhészetekből visszafertőzés (a mézár miatt, no és persze az emberi, szakmai gyengeség miatt szaporodtak el ezek a méhegészségügyi gócpontok) 4. a beszűkült fészekben relatív magasabb „atkakonzentráció”
- **Enyhe január** – az eleve kevesebb népességgel és gyengébb „fizikumú” méhegyedekkel rendelkező méhcsaládoknak nem tett jót a januári meleg nappalok, hiszen a szokásostól nagyobb mértékben beindult idejekorán a fiasítás, majd visszahűlt az idő februárban – sokkal gyorsabban használódtak el a méhek a fiasítás melegen tartásában

Nyilván lehetne még okokat felsorolni, de összefoglalva megállapítható, hogy „ezer sebből vérzik” méhészetünk, méheink fenntarthatósága.